

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У статті розглянуто сучасні підходи до формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи в процесі викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Проаналізовано сучасний стан формування екологічної свідомості в початковій школі, що пов'язано із необхідністю підготовки вчителя, який зможе навчити і виховати молоде покоління, здатне гармонійно співіснувати з природою, раціонально використовувати та відтворювати її багатства. З'ясовано, що формування екологічної свідомості майбутніх вчителів початкової школи засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ» активізується завдяки інтеграції методологічних підходів до викладання, зокрема аксіологічного, діяльнісного, компетентнісного та міждисциплінарного.

Ключові слова: екологічна свідомість; екологічна освіта; екологічна компетентність; методологічні підходи; інтегрований курс «Я досліджую світ»; майбутній учитель початкової школи.

Постановка проблеми. Сучасна екологічна криза, яка досягла глобального рівня, актуалізує необхідність екологізації свідомості суспільства, формування в людей екологічних установок і орієнтирів, які утворюють міцний фундамент екологічного мислення, що має забезпечити екологічна освіта. Основною метою екологічної освіти є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, фундаментальних екологічних знань і свідомості. Вирішення цих питань має забезпечити формування екологічного мислення, яке сьогодні є необхідним для ухвалення екологічно обґрунтованих економічних рішень на рівні підприємств, галузей, регіонів, країни загалом. Екологічна освіта, з одного боку, має бути самостійним елементом загальної системи освіти, а з іншого, – виконувати інтегративну роль у всій системі освіти (Нова..., 2017).

Сьогодні питання екологічної свідомості належить до глобальних соціально-психологічних проблем, оскільки вирішення екологічних питань неможливе без змін екологічної свідомості сучасної людини. При цьому важлива роль відводиться саме початковій школі, яка є відправною точкою відмови від руйнівного споживацького способу життєдіяльності людини до бережливо-відновлювального (Загородня, 2017; Саєнко, 2021).

Екологічна свідомість як специфічна, самостійна форма суспільної свідомості виникає лише в ХХ ст. нашої ери як наслідок відображення загрози глобальної екологічної катастрофи та зростання кризових явищ у системі «людина-природа» (Семенюк, 2010). У зв'язку з цим екологічна спрямованість освіти стає новим пріоритетним напрямом педагогічної теорії та практики.

Активне впровадження ідей екологічної освіти й виховання на сучасному етапі розвитку українського суспільства регламентовано Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ ст., Концепцією екологічної освіти в Україні, Концепцією неперервної екологічної освіти та виховання в Україні, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. тощо. Аналіз нормативних документів вказує на те, що проблема екологічної освіти є надзвичайно актуальною (Власенко, 2019).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Екологічна свідомість розглядається в руслі екологічної психології (А. Калмиков, Н. Кочетков, І. Кряж, В. Медведєв, В. Панок, В. Рубцова, І. Шлімакова, І. Шмелева та ін.). Проблема екологічної свідомості нині активно досліджується в українській (С. Кравченко А. Львовчкіна, Л. Лупійко, В. Романюк, Ю. Швалб, О. Шаповал, І. Шлімакова) та зарубіжній (І. Алтман, Н. Васильєв, Б. Рогоф, В. Рубцова, П. Штерн) психології. Єдиного тлумачення поняття «екологічна свідомість» як психологічної категорії ще не існує, хоча є декілька підходів до її визначення. Зазвичай дослідники розуміють екологічну свідомість як певне психічне утворення, пов'язане із ставленням людини до природи (К. Каландаров, А. Кочергин, Н. Кочетков, Ю. Швалб та ін.). Відповідно до цього будуються різні концепції, на основі яких

розробляють методологічні принципи, основні поняття, діагностичні методи вивчення особливостей екологічної свідомості та екологічних уявлень як її підструктури (С. Дерябо, В. Панов, В. Скребець та ін.) (Падалка, 2018).

Залежно від спрямованості екологічних уявлень, виокремлюються три типи екологічної свідомості: антропоцентрична, природоцентрична, екоцентрична (А. Льовочкіна, В. Скребець, В. Панов, О. Рудоміно-Дусятська, В. Ясвін); досліджуються психолого-педагогічні проблеми формування екологічної свідомості в навчально-виховному процесі (М. Забродський, М. Колесник, М. Філоненко та ін.).

У сучасній українській психологічній науці вікові аспекти проблеми екологічної свідомості розкриті у працях Н. Глухової, Л. Лупійко (дошкільний вік); Н. Ващенко, М. Заброцький, М. Іванчук, С. Клименко (молодший шкільний вік), О. Вернік, Е. Грезе, Т. Євдокімова (підлітковий вік); І. Ковальчук, А. Льовочкіна, І. Шлімакова (юнацький вік). Стосовно молодшого шкільного віку, який є найбільш сенситивним для розвитку екологічної свідомості, можна стверджувати про відсутність системних досліджень даного психічного явища (Падалка, 2018; Саєнко, 2021).

Дослідник Е. Прусов вважає, що екологічна свідомість – це сукупність поглядів, теорій та емоцій, які відображають проблеми співвідношення (співіснування) суспільства та природи в розумінні оптимального їх вирішення відносно конкретних потреб суспільства і можливостей природи. Дослідник Е. Прусов відзначає, що з практичної точки зору екологічну свідомість визначають як усвідомлення людиною (суспільством) загострення екологічної ситуації та негативних наслідків екологічної кризи; вміння та звичку діяти по відношенню до природи так, щоб не порушувати зв'язків і колообігів природного середовища; сприяти покращенню й охороні довкілля заради не лише нинішнього, а й майбутнього поколінь. Із позиції М. Хроленко, тільки розвиток екологічної свідомості визначає поведінку людини, її діяльність, екологічну культуру. Через свідомість людина виявляє власне ставлення до свого середовища існування, здатна змінювати природу, пристосовувати її до власних потреб

або сама пристосовується до навколишнього світу (Власенко, 2018; Саєнко, 2021; Хроленко, 2007).

В останні роки проблему екологічної освіти і виховання досліджують українські вчені. Так, у дисертаційних роботах знайшли відображення питання системи формування складників екологічної культури (Л. Лук'янова), виховання у дітей дбаливого ставлення до рослинного світу (Г. Марочко), узагальнення проблем екологічної освіти в педагогічній теорії і практиці роботи шкіл України (І. Костицька), розроблення змісту учнівських дослідницьких робіт з екології в позашкільних закладах (Г. Пустовіт), формування екологічних умінь молодших школярів (І. Андрусенко) та ін. Водночас проведені дослідження в галузі екологічної освіти переважно зорієнтовані на виховний аспект екологічного спрямування (О. Пруцакова), екологічної культури учнів початкової школи (Г. Тарасенко), екологічного мислення (Г. Таран). Формування екологічних умінь молодших школярів розглядається через інтеграцію навчальних предметів на рівні діяльнісного навчального компоненту. Частково формування екологічних умінь молодших школярів у процесі урочної і позаурочної діяльності представлено через організацію природоохоронної діяльності. Ефективність формування умінь в освітній практиці підтверджується дослідженнями І. Андрусенко, К. Баханова, Л. Кондратової, Л. Мартинець, В. Нищети, О. Онопрієнко, О. Пехоти, Є. Полат, О. Пометун, Г. Шкільової та ін. (Андрусенко, 2020; Інтегрований..., 2018).

У дослідженнях екологічна свідомість розглядається з двох позицій. По-перше, це усвідомлено-психічне почуття власної відповідальності на основі набутого досвіду екологічного буття. По-друге, цей феномен являє собою духовно усталену відповідальність у системі «суспільство – природа» на основі досвіду екологічного буття суспільства. Отже, екологічна свідомість – це сукупність екологічних уявлень, знань, поглядів, переконань, емоцій, які відображають екологічні умови життя, відносини між людьми та природою в процесі регулювання системи «суспільство – природа», ставлення до природи, а також діяльність людини в навколишньому природному середовищі (Хроленко, 2007). Для екологічної свідомості властиві всі ознаки

свідомої діяльності людини з тією особливістю, що вона ініційована екологічним змістом. Екологічна свідомість має трикомпонентну структуру (Львовочкіна, 2004): психічне відображення природного, соціального, штучного та внутрішнього середовища – когнітивний компонент; ставлення до цього середовища – емотивний компонент; саморефлексія та саморегуляція в навколишньому середовищі (стратегії та технології взаємодії) – поведінковий компонент.

Загострення протиріч у взаємовідносинах суспільства і природи та погіршення екологічної ситуації у світі викликає тривогу, оскільки може призвести до катастрофічного порушення екологічної рівноваги. Вихід із даної ситуації вимагає суттєвих соціальних та економічних перетворень, об'єднання зусиль усього людства. Гармонізація цих взаємовідносин можлива лише в результаті розвитку екологічної свідомості суспільства, а особливо молодого покоління. Тому велику увагу потрібно приділити формуванню екологічної свідомості вчителів початкової школи під час навчання у закладах вищої освіти. Сучасний екологічний стан планети зумовив вирішення даної проблеми на рівні освіти та спричинив розширення і поглиблення методологічного підґрунтя в освітній практиці. Однак, незважаючи на численні дослідження, неповною мірою висвітлено питання формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Мета даної статті полягає в опрацюванні сучасних підходів до формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Досягнення мети потребувало використання таких **методів**: вивчення психолого-педагогічної, методичної літератури та нормативних документів щодо проблеми дослідження; методи пізнання (дедукція, аналіз і синтез, абстрагування, узагальнення) для обґрунтування теоретичних основ проблеми; аналіз педагогічного процесу в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. У Державному стандарті початкової освіти однією з ключових компетентностей є екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи

екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства. Такий підхід сприяє самореалізації особистості учня в житті, його соціальній адаптації, конструктивній суспільній діяльності і є умовою формування громадянина України (Державний..., 2018).

Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти визначено за освітніми галузями, зокрема природничою. Метою природничої освітньої галузі є формування компетентностей у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічної та інших ключових компетентностей шляхом опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки здобувачів освіти в навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку.

На основі нового Державного стандарту затверджено дві типові освітні програми: НУШ 1 (під керівництвом О. Савченко) та НУШ 2 (під керівництвом Р. Шияна). Інтегрований курс «Я досліджую світ» поєднує навчальний зміст кількох освітніх галузей. За типовою програмою НУШ 1 таких галузей три: природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна. За типовою освітньою програмою НУШ 2 таких галузей сім: мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, соціальна та здоров'язбережувальна, громадянська та історична, інформатична (Єпяхіна, 2019; Нова..., 2017).

У типовій програмі НУШ 1 вказано, що такі освітні галузі, як громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна, природнича можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; у межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, у процесі проєктної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Якщо обирається інтегрований курс «Я досліджую світ», освітньою

програмою задано його мету, завдання, змістові лінії, які охоплюють складники названих галузей у їх інтегрований суті.

За типовою освітньою програмою НУШ 2 інтегрований курс «Я досліджую світ» об'єднує сім галузей: мовно-літературну, математичну, природничу, технологічну, соціальну та здоров'я-збережувальну, громадянську та історичну, інформатичну. На платформі Ed-Era, через яку здійснювалось навчання учителів початкової школи, один із тематичних модулів присвячено інтегрованому навчанню. Там указано, що інтегрований курс «Я досліджую світ» має на меті формування в учнів соціального досвіду. Охоплюючи систему знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності, способи дослідницької діяльності, інтегрований курс сприяє активному розвитку наукової і технологічної грамотності на основі конкретного досвіду вирішення проблем (Єпіхіна, 2019; Засекіна, 2020).

Методологічні підходи до формування екологічної свідомості є основою підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті реалізації Концепції нової української школи. Аналізуючи проблему підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування екологічної свідомості в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ», можна виокремити взаємопов'язані методологічні підходи: аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний та міждисциплінарний (Саєнко, 2021).

Важливість аналізу ціннісної проблематики в екологічному контексті викликана тим, що питання етичної взаємодії суспільства з природою у вітчизняних дослідженнях ще недостатньо концептуально окреслені. Особливої актуальності це набуває за умови активного обґрунтування системи національних цінностей, до яких належать цінності, спрямовані на гармонізацію відношень «суспільство – природа», що мають загальнолюдський характер.

Аксіологічний підхід. У дослідженні проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування екологічної свідомості та освіти учнів застосування аксіологічного підходу необхідне тому, що майбутній учитель є особистістю зі сформованою системою цінностей, якою він керується у своїх соціальних та професійних взаємодіях. Система цінностей майбутніх учителів початкових класів визначає характер і спрямованість взаємодії в умовах освітнього процесу. І від того,

як вона співвідноситься з ціннісними орієнтаціями суспільства, колективу, соціальної спільноти, інших людей, залежить конструктивний або деструктивний характер його соціальної та професійної діяльності.

У педагогіці проблема цінностей висвітлюється в контексті виховання (І. Бех, Л. Білик, Н. Єфіменко, О. Колонькова, Б. Лихачев, Г. Путовіт та ін.), у межах якого доцільно досліджувати формування екологічних цінностей. Звернення до екологічних цінностей є не лише потужним чинником формування ціннісної свідомості, її екологічної культури, але й дієвим рушієм розвитку екологічної свідомості, мислення, активної громадської природоохоронної позиції. Екологічно вихована людина повинна не лише цінувати прекрасне у природі, але й брати участь у примноженні цих багатств (Саєнко, 2021; Степова, 2019).

Діяльнісний підхід. На нашу думку, діяльнісний підхід до підготовки майбутніх учителів початкових класів підкреслює важливість не лише ефективного вивчення дисциплін екологічного спрямування, а й формування вміння самостійно і професійно планувати свою діяльність залежно від ситуації. Діяльнісний підхід передбачає вміння практично застосовувати екологічні знання при з'ясуванні, вирішенні й попередженні екологічних проблем, покращення стану навколишнього середовища, наявність практичного досвіду екологічної діяльності. Екологічна діяльність включає активну участь вчителів у розробці і реалізації навчальних проєктів, спрямованих на покращення стану навколишнього середовища, виявлення і вирішення проблем місцевого співтовариства.

Компетентнісний підхід. Орієнтація на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його впровадження є однією з умов оновлення змісту підготовки майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання учнів. Упровадження компетентнісного підходу в систему підготовки майбутніх учителів початкових класів вирішує проблему значного обсягу теоретичних знань, які не гарантують успішного їх застосування для вирішення конкретних життєвих завдань або проблемних ситуацій. Аналіз поняття «компетентність» дозволяє сформулювати визначення екологічної компетентності майбутніх учителів початкових класів як інтегративної якості особистості, що включає в себе знання методики екологічного виховання та

формування екологічної свідомості, теоретичні знання основ екології та практичні вміння.

Міждисциплінарний підхід. Екологічна освіта майбутніх учителів початкових класів вимагає поєднання різних дисциплін з метою цілісного погляду на формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи. Застосування міждисциплінарного підходу є одним із шляхів вирішення цієї проблеми. На практиці міждисциплінарний підхід може реалізуватись шляхом розробки та впровадження відповідних тем у фахові дисципліни, зокрема «Основи природознавства та суспільствознавства з методикою їх викладання» та вибіркової дисципліни «Екологічна освіта в початковій школі» для студентів спеціальності 013 Початкова освіта Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (Саєнко, 2021; Степова, 2019).

Поняття, явища, проблеми розглядаються молодшими школярами під час інтегрованих уроків із точки зору кількох освітніх галузей, що в свою чергу сприяє формуванню системного мислення учнів. Зауважимо, що основною освітньою галуззю в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» визначено природничу освітню галузь, котра гармонійно інтегрується майже з усіма освітніми галузями, визначеними у Державному стандарті початкової освіти, бо природа є одним із найцінніших чинників розумового, патріотичного, трудового, естетичного розвитку особистості дитини. Навчальний курс «Я досліджую світ», у якому інтегруються 3 або 7 освітніх галузей (відповідно до обраної типової освітньої програми), має великі можливості для розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Це зумовлено тим, що його вивчення ґрунтується на безпосередніх дитячих спостереженнях за навколишніми явищами та об'єктами природи, елементарних дослідженнях, які проводять учні (Інтегрований..., 2018).

Сформована на основі екологічної компетентності екологічна культура є обов'язковою умовою сталого розвитку суспільства, узгодження економічних, екологічних і соціальних чинників розвитку. Спланувавши тематику екскурсії, прогулянок, дозвілля, відпочинку, вчитель повинен зорієнтувати учнів не тільки на вивчення і засвоєння теоретичної інформації, а й на виконання доступних для їхнього віку практичних природоохоронних завдань (Засекіна, 2020; Інтегрований..., 2018).

Тобто, формування екологічної компетентності, що забезпечує розвиток екосвідомості на уроках «Я досліджую світ» в учнів початкових класів, передбачає становлення екологічної відповідальності в учня початкової школи, яке базується на використанні в навчальному процесі міжпредметних зв'язків, практично-дослідницької діяльності, що забезпечує детальне вивчення об'єктів навколишнього середовища, а також активне залучення сім'ї під час проведення масових екологічних заходів та реалізації природоохоронної діяльності як первинного носія екологічної компетентності. Першочергове завдання вчителя – навчити учня поповнювати свої знання у сфері функціонування законів живої природи, забезпечити усвідомлення молодшими школярами сутності взаємозв'язків живих організмів із навколишнім середовищем, розвинути вміння оцінювати власні дії та обирати екологічно-виправдані стратегії поведінки.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» спрямований на формування ключових та предметних компетентностей, у тому числі – екологічної компетентності, що передбачає усвідомлення і дотримання правил природоохоронної поведінки; громадянські та соціальні компетентності, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність у житті класу і школи, виявлення поваги до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя; пізнання себе і навколишнього світу шляхом спостереження та дослідження.

Екологічна свідомість – це вищий рівень психічного відображення природного, штучного, соціального середовища та свого внутрішнього світу; рефлексія місця та ролі людини в екологічному світі, а також саморегуляція цього відображення. Розвиток екологічної свідомості можна забезпечити, використовуючи психологічні принципи, а саме (Основи..., 2005; Власенко, 2019): рефлексія (усвідомлення і розширення) своїх знань про природні об'єкти, суб'єктивного ставлення і емпатії, особистісного смислу і способів взаємодії; ідентифікація (ототожнення себе з об'єктами природи); спілкування зі світом природи; діяльність (практична участь у різних видах екологічної роботи); моделювання в навчанні екологічних ситуацій, дій (екологічні ділові, імітаційні, сюжетні, рольові ігри); створення екологізую-

чого освітнього середовища, що сприяє формуванню екологічної свідомості особистості відповідно до вікових особливостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, аналізуючи сучасний стан освіти та екологічну ситуацію, можна зробити висновок, що формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи у вищих навчальних закладах для збереження навколишнього середовища є важливою проблемою сьогодення. Адже результатом екологічної освіти та виховання є особистість дитини із сформованими екологічними компетентностями, які плече вчитель в умовах Нової української школи за допомогою інтеграції знань для вирішення різного рівня проблем і завдань, що виникають у життєвих ситуаціях, пов'язаних із збереженням довкілля. Сучасні методологічні підходи (аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний, міждисциплінарний) стають основою для створення нових педагогічних технологій формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

У подальших наукових дослідженнях планується розглянути освітні технології формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи.

Список використаної літератури

- Андрусенко, І. В. (2020). *Формування екологічної грамотності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»: Методичні рекомендації*. Київ: Педагогічна думка.
- Бібік, Н. М. (Ред.). (2017). *Нова українська школа: порадник для вчителя*. Київ: Видавничий дім «Плеяди».
- Власенко, Н. О. (2018). Екоосвідомість молодших школярів. В О. А. Федій, & Ю. Павленко (Ред.), *Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті : Зб. наук. праць*. (с. 45-54). Полтава: Видавець Шевченко Р.В.
- Власенко, Н. О. (2019). Сучасні тенденції екологічної освіти при підготовці майбутніх учителів початкової школи. В О. А. Федій, & Ю. Павленко (Ред.), *Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті: Зб. наук. праць*. (с. 50-59). Полтава: Р. В. Шевченко.
- Державний стандарт початкової освіти*. Взято з <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
- Єпіхіна, М. А. (2019). Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у новій українській школі в контексті педагогіки партнерства. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 1(44), 67-70.
- Загородня, Л. (2017). Екологічна освіта молодших школярів: європейський досвід. *Школа*, 9, 32-34.
- Засекіна, Т. (2020). Аналіз підручників інтегрованого курсу «Я досліджую світ». В *Проблеми сучасного підручника: Зб. наук. праць*. (Вип. 24, с. 67-77). Київ: Педагогічна думка.
- Інтегрований курс «Я досліджую світ». Навчання на основі запитів*. (2018). Взято з <https://edera.gitbook.io/glossary/metodikivikladannya-u-1-klasi/worldiu>

- Львовичкіна, А. М. (2004). *Основи екологічної психології: Навч. посіб.* Київ: МАУП.
- Основи еколого-натуралістичної освіти: наук.-метод. посіб.* (2005). Київ.
- Падалка, Р. Г. (2018). *Психологічні особливості розвитку екологічної свідомості молодшого школяра.* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ.
- Сасенко, Ю. О. (2021). *Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до екологічного виховання учнів у процесі вивчення фахових дисциплін.* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ.
- Семенюк, Н. (2010). Екологічна культура – необхідний фактор безпечної перспективи розвитку суспільства. *Вища освіта України*, 2, 14-21.
- Степова, О. В., & Рома, В. В. (2019). Особливості інтегрування екологічної освіти в навчальний процес закладів вищої освіти. *Екологічні науки*, 1(24(1)), 138-143. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716-2019-1-24-1-25>
- Хроленко, М. В. (2007). *Формування екологічної свідомості майбутніх вчителів початкових класів.* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ.

Nataliia Vlasenko

MODERN APPROACHES TO THE FORMATION OF THE ENVIRONMENTAL CONSCIOUSNESS OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE PROCESS OF TEACHING AN INTEGRATED COURSE «I AM EXPLORING THE WORLD»

The article considered modern approaches to the formation of environmental awareness of future primary school teachers in the process of teaching an integrated course «I am exploring the world». The current state of formation of ecological consciousness in primary school is analyzed, which is connected with the need to train a teacher who will be able to teach and educate the younger generation, able to coexist harmoniously with nature, rationally use and reproduce its riches. It was found that the formation of environmental awareness of future primary school teachers through the integrated course «I am exploring the world» is activated by integrating methodological approaches to teaching, in particular, axiological, activity, competence and interdisciplinary. The formation of environmental awareness of future primary school teachers is realized through the combination of educational content of natural, civic and historical, social and health education. Ecological education and upbringing are aimed at the formation of ecological competencies of the child, which are formed by the teacher in the New Ukrainian school through the integration of knowledge to solve different levels of problems and tasks that arise in life situations related to environmental protection. This is a necessary prerequisite for the development of environmental consciousness of the citizen of modern society.

Keywords: *ecological consciousness; ecological education; ecological competence; methodological approaches; integrated course «I am exploring the world»; future primary school teacher.*

References

- Andrusenko, I. V. (2020). *Formuvannia ekolohichnoi hramotnosti molodshykh shkolariv v intehrovanomu kursu «Ia doslidzhuui svit»: Metodychni rekomendatsii [Formation of ecological literacy of junior schoolchildren in the integrated course "I explore the world": Guidelines].* Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
- Bibik, N. M. (Ed.). (2017). *Nova ukrainska shkola: poradyk dlia vchytelia [New Ukrainian school: a guide for teachers].* Kyiv: ydavnychiy dim "Pleiady" [in Ukrainian].
- Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity [State standard of primary education].* Retrieved from <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/> [in Ukrainian].
- Iepikhina, M. A. (2019). Osoblyvosti vykladannia intehrovanoho kursu «Ia doslidzhuui svit» u novii ukrainskii shkoli v konteksti pedahohiky partnerstva [Features of teaching the integrated course «I explore the world» in the new Ukrainian school in the context of

- partnership pedagogy]. *Naukovyi visnyk uzhhorodskoho universytetu*, 1(44), 67-70 [in Ukrainian].
- Intehrovanyi kurs «Ia doslidzhuu svit». *Navchannia na osnovi zapytyv [Integrated course «I explore the world». Inquiry-based learning]*. (2018). Retrieved from <https://edera.gitbook.io/glossary/metodikivikladannya-u-1-klasi/worldiu> [in Ukrainian].
- Khrolenko, M. V. (2007). *Formuvannia ekolohichnoi svidomosti maibutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv [Formation of ecological consciousness of future primary school teachers]*. (Ext. abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Lovochkina, A. M. (2004). *Osnovy ekolohichnoi psykholohii: navch. posibnyk [Fundamentals of environmental psychology: Textbook]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
- Osnovy ekoloho-naturalistychnoi osvity: Nauk.-metod. posib. [Fundamentals of ecological and naturalistic education: Scientific and methodological manual]*. (2005). Kyiv [in Ukrainian].
- Padalka, R. H. (2018). *Psykhologichni osoblyvosti rozvytku ekolohichnoi svidomosti molodshoho shkoliara [Psychological features of the development of ecological consciousness of a junior schoolchild]*. (Ext. abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Saienko, Yu. O. (2021). *Pidhotovka maibutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv do ekolohichnogo vykhovannia uchniv u protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin [Preparation of future primary school teachers for environmental education of students in the process of studying professional disciplines]*. (Ext. abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Semeniuk, N. (2010). Ekolohichna kultura – neobkhidnyi faktor bezpechnoi perspektyvy rozvytku suspilstva [Ecological culture is a necessary factor in the safe prospects of society]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 2, 14-21 [in Ukrainian].
- Stepova, O. V., & Roma, V. V. (2019). Osoblyvosti intehruvannia ekolohichnoi osvity v navchalnyi protses zakladiv vyshchoi osvity [Features of the integration of environmental education in the educational process of higher education institutions]. *Ekolohichni nauky*, 1(24(1), 138-143. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716-2019-1-24-1-25> [in Ukrainian].
- Vlasenko, N. O. (2018) Ekosvidomist molodshykh shkoliariv [Eco-consciousness of junior schoolchildren]. In O. A. Fedii, & Yu. Pavlenko (Eds.), *Innovatsiini pedahohichni rishennia u pochatkovii osviti: Zb. nauk. prats.* (pp. 45-54). Poltava: Vydavets Shevchenko R.V. [in Ukrainian].
- Vlasenko, N. O. (2019). Suchasni tendentsii ekolohichnoi osvity pry pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly [Current trends in environmental education in the training of future primary school teachers]. In O. A. Fedii, & Yu. Pavlenko (Eds.), *Innovatsiini pedahohichni rishennia u pochatkovii osviti: Zb. nauk. prats.* (pp. 50-59). Poltava: R.V. Shevchenko [in Ukrainian].
- Zahorodnia, L. (2017). Ekolohichna osvita molodshykh shkoliariv: yevropeiskyi dosvid [Environmental education of young students: the European experience]. *Shkola*, 9, 32-34 [in Ukrainian].
- Zasiekina, T. (2020). Analiz pidruchnykiv intehrovanoho kursu «Ia doslidzhuu svit» [Analysis of textbooks of the integrated course «I explore the world»]. In *Problemy suchasnoho pidruchnyka: Zb. nauk. prats.* (Vol. 24, pp. 67-77). Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].

Одержано 07.04.2021 р.